

РОСІЙСЬКО-КИТАЙСЬКА СПІВПРАЦЯ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНІЙ ТА НАУКОВІЙ СФЕРАХ

Російсько-китайські відносини стратегічного партнерства реалізується по широкому спектру напрямків взаємодії, який включає також гуманітарний вимір двосторонньої кооперації, де ключову роль відіграють освітньо-культурний та науковий аспекти. Ці напрямки з початком XXI століття характеризуються активізацією динаміки співпраці між Росією та Китаєм, що проявляється в проведенні масштабних заходів освітньо-культурного характеру та реалізації спільних наукових проектів. Зацікавленість з боку політичного керівництва обох країн у поглибленні контактів у цих сферах пояснюється позитивними ефектами від проведення спільних заходів для активізації економічної та політичної кооперації, сприяння взаєморозуміння між двома народами. Однак на порядку денному залишаються питання недостатності динаміки освітньої та наукової співпраці, а також кваліфікованих спеціалістів для поглиблення кооперації. Водночас, попри вищий рівень взаємності в порівнянні із іншими сферами стратегічного партнерства, спостерігається переважання позицій китайської сторони в науковій та культурній сферах.

Ключові слова: РФ; КНР; російсько-китайські відносини; стратегічне партнерство; освітньо-культурне співробітництво; наукова співпраця.

Постановка проблеми. Структурні зрушення в системі міжнародних відносин кінця XX століття суттєво вплинули на розвиток російсько-китайських відносин. Актуальний постбіполярний етап у відносинах між Російською Федерацією (РФ) та Китайською Народною Республікою (КНР) характеризується стрімким динамізмом та розгалуженою системою контактів, що дозволяє сторонам на офіційному рівні систематично наголошувати на стратегічному характері двосторонньої взаємодії. Більш того, розбудова стратегічного партнерства між Росією та Китаєм відмічається поступовим поглибленням та розширенням сфер співробітництва. Зокрема, якщо першопочатково співпраця зосереджувалася на політичному та військово-технічному напрямках, то наразі сторони все активніше розвивають економічний, енергетичний та гуманітарний сегменти стратегічного партнерства. Освітньо-культурний та науковий аспекти російсько-китайського стратегічного партнерства як складові гуманітарної сфери співробітництва відносяться до системоутворюючих сегментів всього комплексу двосторонніх відносин. Це впливає із розуміння того, що взаємодія в цих сферах має суттєвий вплив на загальний стан взаємин між двома народами та країнами, що, відповідно, зумовлює потребу в аналізі цих сегментів стратегічного партнерства РФ та КНР.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Російсько-китайські відносини, зважаючи на активну динаміку співробітництва та реальний потенціал впливу на міжнародні відносини в глобальному та регіональному вимірах систематично виступають об'єктом наукових досліджень. Щодо аналітичних розробок гуманітарної сфери взаємодії РФ та КНР, то тут варто відзначити роботи А. Алікберової [8], О. Арефьєва

[10], Є. Соловйової, І. Ряснова [4], Л. Горобець [5], Л. Смірної [12], М. Пономарьова [15], В. Ларіна [3], І. Барашока, Чжоу Юя [11], Цуй Чі.

Водночас для цього дослідження мають цінність аналітичні розвідки Російської ради з міжнародних питань [9], а також матеріали, розміщені на сервері офіційного органу ЦК КПК – газети «Женьмінь жибао» [14].

Мета дослідження полягає в аналізі здобутків та проблем, а також визначенні особливостей розбудови співпраці в освітньо-культурній та науковій сферах стратегічного партнерства Росії та Китаю.

Основний матеріал дослідження. Очевидно, що розвиток будь-яких міждержавних відносин, у тому числі й російсько-китайських, не може протікати виключно в площині політичних та економічних відносин, позаяк зачіпає також гуманітарні контакти та обміни. Зважаючи на наявність спільного кордону та двосторонні відносини, що розвиваються протягом тривалого періоду часу, наразі є характерним продовження процесу становлення широкого пласту різноманітних контактів між Росією та Китаєм, у тому числі в освітній та культурній сферах.

Позаяк дослідження зосереджується власне на постбіполярному етапі взаємодії, який сторони наразі визначають як відносини «всеохоплюючого стратегічного партнерства», відмітимо, що внаслідок нормалізації політичних та економічних взаємин між РФ та КНР паралельно відбувається процес відновлення гуманітарних контактів.

Серед здобутків співробітництва в цих напрямках, у першу чергу, слід відзначити формування солідної двосторонньої нормативно-договірної бази: Угоди про культурне та науково-технічне співробітництво

від 18 грудня 1992 року, в яких були визначені основи для розвитку гуманітарної взаємодії та основні форми культурного, мистецького обміну та науково-технічної співпраці; задля забезпечення ефективної охорони прав інтелектуальної власності був підписаний Протокол щодо принципів охорони та розподілення прав на інтелектуальну власність від 28 лютого 1993 року; Угода про взаємне визнання документів про освіту та вчені ступені від 26 червня 1995 року, де сторони зафіксували зобов'язання взаємного визнання дипломів, атестатів та документів про вищу освіту, а також учених ступенів, що в підсумку надавала право для осіб, які мають вищеперераховані документи, на професійну діяльність, стажування, продовження процесу навчання та здобуття вченого ступеня на території один одного, відповідно до вказаних у документах спеціальностей та кваліфікацій, що, безумовно, мало позитивні наслідки на розвиток двосторонньої співпраці в сфері освіти; Угоди про співробітництво між Державною архівною службою РФ та Державним архівним управлінням КНР (1995 р.), Інформаційно-телеграфним агенством Росії (ІТАР-ТАСС) та Агенством Сінхуа (1997 р.), Держкомітетом РФ з культури та туризму РФ та Головним державним управлінням фізичної культури КНР; Угода про вивчення російської мови в Китайській Народній Республіці та вивчення китайської мови в Російській Федерації від 3 листопада 2005 року, головна мета якої полягала в підвищенні рівня взаєморозуміння між громадянами цих країн, позаяк відповідно до пунктів цього документа створювалися додаткові сприятливі умови для вивчення національної мови сторони-стратегічного партнера; Угода між Міністерством освіти та науки РФ та Міністерством освіти КНР (9 листопада 2006 р.).

Крім того, в основоположному двосторонньому документі – Договорі про добросусідство, дружбу та співробітництво від 16 липня 2001 року – також було зафіксовано прагнення всебічно сприяти розбудові контактів у сегментах гуманітарної співпраці, хоча й лише побічно після пунктів стосовно розвитку співпраці в торговельно-економічній, військово-технічній та інших сферах [1].

Окреслена договірною базою підкріплена функціонуванням механізму реалізації співпраці, де ключову роль відіграє створена в 2000 році Російсько-китайська комісія зі співробітництва у сфері освіти, культури, охорони здоров'я та спорту (у 2007 році перейменована в Російсько-Китайську комісію з гуманітарного співробітництва) [2], яка проводить щорічно засідання почергово на території РФ та КНР.

У свою чергу, механізм та нормативна база зумовлюють висхідну динаміку в практичному наповненні співпраці Росії та Китаю.

Так, культурна сфера вже з початку 90-х рр. ХХ століття відмічається активізацією двосторонніх контактів. Так, у березні 1990 р. китайське місто Харбін відвідала перша делегація працівників культури Приморського краю РФ, у наступному 1991 році до м. Хайхе прибуває група працівників культури Амурської області, а в 1992 р. у відповідь російське місто Хабаровськ відвідала група китайських працівників культури із міста Харбін. У подальшому протягом 1992–1995 рр., за китайськими даними, між сто-

ронами відбувся обмін 244 культурними делегаціями та групами, а також низкою художніх колективів та виставок [3, с. 174–176]. Щоправда, ця тенденція мала місце і в другій половині 90-х років.

Водночас відмітимо, що характерною рисою цього періоду культурного співробітництва виступала несистемність проведення заходів та здебільшого їх приурочення до пам'ятних дат. На міждержавному рівні культурні контакти відмічалися формалізованістю та обмеженістю, що на практиці зводилося до взаємного обміну візитами художніх колективів. Очевидно, що такий підхід унеможлилював виникнення позитивного впливу культурної співпраці на загальний рівень двосторонніх взаємин та покращення взаєморозуміння між пересічними громадянами РФ та КНР.

Тим не менш, слід зауважити про трансформацію двостороннього культурного співробітництва на зламі ХХ та ХХІ століття, коли в моделі міжкультурної взаємодії між Росією та Китаєм все більше закріплювалася тенденція до конструктивного діалогу [4, с. 79].

Зокрема, якщо першопочатково культурна взаємодія відбувалася в основному за рахунок контактів між адміністраціями прикордонних регіонів та інколи за участю «Товариства російсько-китайської дружби», то з початку 2000-х рр. цей напрям двосторонньої співпраці перетворюється на об'єкт уваги з боку центрального керівництва обох країн. Про це свідчить те, що в Спільній декларації РФ та Китаю від 14 жовтня 2004 р. напрям «розширення гуманітарних та суспільних зв'язків» було віднесено до переліку важливих сегментів російсько-китайського стратегічного партнерства [5]. Відмітимо, що в наступних деклараціях 2006 та 2007 років культурному напрямку співробітництва було також приділено особливу увагу.

Важливу роль у розвитку двостороннього культурного співробітництва відіграло проведення таких масштабних заходів, як «Дні культур» (2003–2004 рр.) та «Національні роки» (2006–2007 роки), одним із головних завдань яких було, знову ж таки, зміна в більш позитивному руслі ставлення пересічних громадян Росії та Китаю один до одного.

Стосовно «національних років» відмітимо такі моменти:

– ці заходи відмічалися масштабним характером (близько 500 заходів) та зачіпали всі сфери двосторонніх інтеракцій. Відповідно для реалізації такого роду проектів були створені спеціальні комітети, які в подальшому стали основою для проведення інших заходів, що свідчить про тенденцію до розширення механізму реалізації співробітництва;

– внаслідок проведення «національних років» відбулося зростання інтенсивності політичної взаємодії: за два роки відбулась рекордна кількість (більше ніж 10 разів) зустрічей між на найвищому рівні. Більш того, ці заходи проводилися в ключі демонстрації культурної спорідненості та історичної спільності двох народів, що, безумовно, сприяло налагодженню більш теплих взаємин між громадянами Росії та Китаю. До того ж, власне ця двостороння співпраця заклала фундамент для проведення урядами РФ та КНР в подальшому на постійній основі заходів подібного масштабу [6].

Окрім наведеного, варто відзначити про наступні моменти розбудови культурного співробітництва між

РФ та КНР: 1) створення інформаційних центрів, зокрема Російського культурного центру в Пекіні та китайського культурного центру в Москві в 2010 році; 2) святкування річниць створення КНР, встановлення дипломатичних відносин між Росією та Китаєм та заснування Товариства китайсько-російської дружби; 3) проведення олімпіад російської та китайської мов, конференцій, темою яких є російсько-китайські відносини.

Важливе значення у розвитку культурної співпраці відіграв візит Московського патріарха Кирила до КНР в травні 2013 року, унікальність якого полягає в тому, що це перший візит очільника російської православної церкви до Піднебесної за всю історію російсько-китайських взаємин. Цікаво, що в рамках візиту відбулася зустріч між Московським патріархом та китайським лідером Сі Цзіньпіном, де сторони відмітили про високий рівень двосторонніх відносин РФ та Китаю. Це вказує на те, що цей візит слід також розглядати в рамках поглиблення російсько-китайського стратегічного партнерства, позаяк китайське керівництво чітко розуміє, що православна церква виступає важливим сегментом російської як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Разом із цим, Піднебесна розглядається як об'єкт для стратегічного розширення Російської православної церкви в ракурсі суперництва з Константинопольським патріархатом, який ще в 2008 р. спробував розширити власну юрисдикцію через митрополії в Гонконзі на всю територію КНР [7].

Водночас слід зауважити про проблеми взаємодії РФ і КНР у культурній сфері: 1) недостатньо розвинута правова база, яка б безпосередньо зачіпала культурні контакти, позаяк нестача ефективних інструментів не дозволяє активно реалізувати програми та плани, затверджені російсько-китайськими комісіями; 2) незбалансованість російської інституційної платформи в цьому напрямку. На відміну від Піднебесної, активним інструментом просування культури та мови якої виступають Інститути Конфуція, Росія не має відповідної спланованої та організованої мережі закладів, яка б виступала дієвим механізмом реалізації російської культурної дипломатії [8, с. 23]. Зокрема, Фонд «Русскій мір» та Центри російської культури, вочевидь, володіють меншими можливостями для просування м'якої сили в порівнянні із Інститутом Конфуція, який вже нараховує близько 500 філіалів по всьому світу [6].

Щодо освітньої сфери, то, звичайно, головною метою тут виступало використання освітньої системи двох країн для підготовки кадрів у різноматіних галузях, а також безпосередньо спеціалістів по Китаю та Росії. Задля цього між сторонами розвиваються контакти по двох лініях: між міністерствами та навчальними закладами на основі двосторонніх угод.

Разом із тим, в освітньому сегменті можна виокремити такі основні форми російсько-китайської співпраці: 1) взаємний обмін студентами на базі спільних освітніх програм (із наданням двох дипломів), короткострокові та довготривалі стажування; 2) використання носіїв мов в ході процесу викладання російської мови в КНР та китайської в Росії; 3) освітній консалтинг (консультації стосовно підготовки навчальних планів, програм, навчально-методичних матеріалів); 4) підготовка підручників та навчальних посібників [3, с. 188].

Стосовно динаміки студентських обмінів між Росією та Китаєм, то можна навести такі кількісні показники цього процесу:

– китайські студенти в Росії: 2000–2001 – 6700 чоловік, 2008–2009 – 17800, 2009–2010 – 16500, 2010–2011 – 17000 чоловік. Наразі на РФ припадає 1,5–2 % китайських студентів, що навчаються за кордоном [9, с. 44]. Як видно з вищезазначеного, кількісні показники навчання китайських громадян у Росії відмічаються нестабільністю та навіть зменшенням притоку: якщо в 2005–2006 навчальному році їхня кількість складала близько 13 тис. чоловік, то до 2014 вона зросла лише до 16 тис., включаючи вихідців з Тайваню. При цьому наразі китайські студенти є лише третьою за чисельністю групою іноземних студентів очної форми навчання в РФ, після представників Казахстану та Білорусі. Також для цього процесу є характерним зростання студентів-заочників та здебільшого контрактна форма навчання; географічне зосередження у ВНЗ ДФО (від 50 %); за вибором спеціальності лідирують економіка, фінанси та менеджмент (близько 27 %), на другому місці – вивчення російської мови (24 %), далі йдуть соціально-гуманітарні та інженерно-технічні спеціальності (12 %) [10].

– російські студенти в КНР: внаслідок цілеспрямованої політики китайського керівництва, де головним стимулюючим фактором виступає надання стипендій, а також зростання зацікавленості до Китаю як держави загалом та безпосередньо до навчання в цій країні, відбувається збільшення кількості російських громадян у вузах КНР (тільки за один навчальний рік з 2006/2007 до 2007/2008 відбулося зростання на 44,2 %), яка в 2014 році нараховує приблизно 16 тис. чоловік. Географічно російські студенти в Китаї зосереджені в Північно-Східних провінціях (Хейлуцзян, Ляолін), а також у Пекіні. В основному перевага надається вивченню китайської мови на курсах, підготовчих факультетах як короткострокове стажування. При цьому відмічається зростання відсотка тих, хто навчається в бакалавраті, магістратурі та докторантурі [10].

Ще одним ключовим напрямком освітнього співробітництва є вивчення російської та китайської мови. При цьому цей сегмент відмічається активним розвитком ще з рубежу 80–90 рр. ХХ століття, що було викликано, у першу чергу, стрімкою розбудовою економічних відносин у прикордонних регіонах та, відповідно, необхідністю значної кількості перекладачів.

Суттєвим імпульсом для мовного діалогу та освітньої співпраці між сторонами загалом став 2007 р., коли на території Росії в низці вищих навчальних закладів з'явилась згадана вище мережа китайських закладів – Інститут Конфуція. Доречно буде відмітити, що створення системи Інститутів Конфуція є сегментом стратегії КНР щодо просування китайської культури у світі шляхом розповсюдження китайської мови та, відповідно, зростання можливостей впливу «м'якої сили».

Свідченням важливості цього аспекту освітньої співпраці для сторін є проведення в 2009 Року російської мови в Китаї та в 2010 Року китайської мови в Росії, підсумки яких можна звести до такого: 1) за активної участі російських та китайських ЗМІ у заходах у рамках цих років було залучено більш ніж

100 млн представників різних суспільних кіл КНР та кілька тисяч представників російської інтелектуальної еліти; безпосередньо в заходах взяло участь 100 вузів, в яких вивчається російська та китайська мови, а також декілька десятків студентів з кожної сторони; 2) було відкрито 5 Інститутів Конфуція на території РФ та 5 Центрів з вивчення російської мови в КНР; 3) проведені заходи зачіпали, окрім освітньої сфери, галузі науки, культури та ЗМІ, що, у свою чергу, сприяло розмиванню мовного бар'єру між спеціалістами обох держав; 4) досягнуті результати стали базою для реалізації подальших довгострокових проектів [6].

Серед здобутків співпраці слід також відмітити ініціативу створення спільного російсько-китайського університету на базі Московського державного університету імені М. В. Ломоносова в Шеньчжені. Цей проект обговорюється з 2013 р., а в 2015 р. планується здійснити перший набір студентів у кількості 5 тис. осіб.

Водночас варто зважати на таку специфіку співпраці між сторонами в освітній сфері:

– міжуніверситетська співпраця з китайського боку головним чином представлена навчальними закладами Північно-Східного Китаю, які відмічаються слабкістю академічного потенціалу в порівнянні із російськими вузами; у той же час здобуття освіти в РФ не користується високим попитом серед громадян КНР;

– попри активну діяльність сторін у напрямку розповсюдження російської та китайської мови, проблематика вивчення мов продовжує залишатися актуальною, позаяк відчувається нестача кваліфікованих викладачів як китайської, так і російської мови, які б одночасно володіли більш вузькою спеціалізацією. Наприклад, викладач китайської мови та перекладач у сфері економіки;

– цікавим також є факт того, що російська мова отримує розповсюдження не тільки виключно через систему освіти, а в значній мірі завдяки діяльності китайських підприємців-«човників», які систематично в'їжджають на територію РФ та отримують стійкі мовні навички, а також масовим поїздкам російських громадян із прикордонних регіонів на територію КНР [11, с. 102];

– водночас несприятливою для розгортання співпраці в освітній сфері є диспропорція взаємного визнання дипломів. Так, відповідно до Угоди про взаємне визнання документів про освіту, за даними Міносвіти КНР, китайська сторона визнає дипломи 542 російських вузів. Втім, у «Переліку іноземних освітніх організацій, які видають дипломи про освіту або кваліфікації, що визнаються Російською Федерацією», не містить жодного китайського вуза. Щоправда, варіант цього ж документа 2012 року все-таки містив 11 китайських вишів [12].

Стосовно наукової сфери, то варто наголосити на тому, що цей напрям виступає одночасно важливим сегментом економічного, військово-технічного та паливно-енергетичного векторів стратегічного партнерства.

Серед основних здобутків двостороннього співробітництва в науково-технічній галузі варто відмітити такі моменти: 1) побудова на основі російських технологій Тяньванської АЕС в Китаї (перша

черга якої була введена в експлуатацію в 2007 р., триває процес побудови другої черги з 2008 р.) [13]; 2) функціонування розгалуженого механізму взаємодії на основі міжінститутських договорів Російської академії наук (більш ніж 30 установ) з різноманітними дослідницькими центрами КНР [14]; 3) створення та діяльність Об'єднаного російсько-китайського центру з космічної погоди, Російсько-китайського дослідницького центру із вивчення природних ресурсів, екології та охорони навколишнього середовища; 4) проведення почергово сторонами спільних симпозіумів з проблематики створення нових матеріалів та технологій, що дозволяє здійснювати обмін даними про інноваційні розробки; 5) велика кількість вже реалізованих та 70 таких, що знаходяться на стадії реалізації спільних проектів фундаментальних та прикладних наукових розробок; 6) заснування сторонами низки нових центрів та баз для науково-технічного співробітництва та впровадження технологій.

Водночас цей сегмент двосторонньої співпраці відзначається також наявністю низки проблем: 1) на думку експертів, науково-технічна співпраця, попри взаємну зацікавленість відмічається недостатніми обсягами, тому потребує подальшої активізації; 2) зважаючи на фінансову спроможність, реципієнтом здобутків цього вектору взаємодії, головним чином, виступає китайська сторона; 3) внаслідок розширення науково-технічної співпраці все більшого загострення набувають питання інтелектуальної власності; 4) існує потреба не тільки в наукових спеціалістах, а й в управлінських кадрах відповідного рівня в таких галузях як торгівля технологіями, управління персоналом та фінансами, науково-технічне управління, інтелектуальна власність; 5) відчувається недостатність фінансового забезпечення; 6) певні перешкоди створює мовний бар'єр.

У підсумку зауважимо про наступну специфіку російсько-китайської взаємодії в освітньо-культурному та науковому напрямках:

– характерною рисою тут виступає високий рівень взаємності, який пояснюється тим, що, на відміну від співпраці в політичній та економічній сферах, де реалізація принципу взаємності в стратегічному партнерстві доволі часто наштовхується на значні перепони, викликані прагненням сторін отримати якомога більші зиски, при чому часто всупереч інтересам іншої сторони, гуманітарний вектор не відмічається подібними тенденціями;

– гуманітарна співпраця РФ та КНР розвивається у таких основних напрямках: 1) між центральними відомствами сторін (міністерствами освіти, науки, культури і т. д.); 2) на регіональному рівні в рамках обміну між регіональними органами влади; 3) між самостійними установами на основі двосторонніх угод (між театрами, музеями, академіями наук, громадськими організаціями тощо); 4) на індивідуальному рівні безпосередньо між громадянами Росії та Китаю [8, с. 22–12];

– втім, незважаючи на зростання інтенсивності контактів між сторонами в гуманітарному напрямку, у взаємовідносинах між двома народами відчувається нестача взаєморозуміння, спричинена наявністю низки негативних чинників, зумовлених конфліктогенною історичною спадщиною. У цьому світлі

китайський експерт Гу Гуаньфу відмічає, що хоча двосторонні взаємини розвиваються досить успішно, теорія «китайської загрози» знаходить підґрунття серед російських громадян, що свідчить про необхідність підсилення неурядових обмінів [15, с. 118];

– щодо першого етапу розбудови гуманітарної співпраці, тобто на початку 1990-х рр., необхідно також наголосити на таких факторах: а) неспроможність російської державності виконувати весь спектр функцій сприяло тому, що в цьому аспекті відносин із Китаєм характерною стає тенденція децентралізації, тобто переходу гуманітарних контактів на місцевий, індивідуальний та галузевий рівень, проте водночас були усунені чинники ідеології, бюрократії та формалізму, характерного для радянської епохи; б) економічна криза в РФ суттєво обмежувала матеріальні можливості для двосторонньої співпраці. У підсумку це викликало паузу в розбудові гуманітарного співробітництва між Росією та КНР [3, с. 167];

– відчувається суттєвий вплив економічного чинника. Наприклад, в цьому ключі можна згадати про зростання зацікавленості російської сторони в активізації освітнього співробітництва в кінці 90-х рр. (після дефолту 1998 р.), що була вочевидь викликана прагненням отримати фінансові надходження; крім того, можна згадати про вплив міжнародної економічної кон'юнктури та комерційну спрямованість конкретних культурно-освітніх заходів і наукових проєктів;

– слід зважати, що на початку 2000-х рр. російське керівництво не приділяло значної уваги гуманітарному вектору співпраці у відносинах з іншими країнами, спрямовуючи зусилля на відновлення образу «великої держави» шляхом нарощування військового та економічного потенціалу. На відміну від РФ, китайське керівництво вже тоді досягло в цьому векторі значних успіхів, розвиваючи власну «м'яку силу». Це, відповідно, створило підґрунття для більш впливових позицій китайської

сторони в культурній співпраці, зокрема щодо просування власного культурного впливу.

Висновки. Таким чином, освітньо-культурна та наукова сфери російсько-китайського стратегічного партнерства, зважаючи на широту договірної бази, функціонування механізму співробітництва, а також практичне наповнення поступово набуває все більшого значення в рамках двосторонньої співпраці. Водночас ключовою особливістю цього напрямку, в порівнянні із іншими сферами стратегічного партнерства, співробітництва, є значно вищий рівень взаємності.

Дійсно, суттєве погравлення контактів у цих сферах між Росією та Китаєм розпочинається на початку 2000-х рр. та продовжує наразі демонструвати ознаки подальшого розширення та поглиблення, де важливу роль відіграє перманентне проведення сторонами масштабних заходів культурно-освітнього характеру та реалізація науково-технічних проєктів співробітництва. Однак відчувається недостатність обсягів освітніх та науково-технічних двосторонніх обмінів, необхідної кількості кваліфікованих спеціалістів для подальшого поглиблення співпраці, належного фінансування, а також певні перешкоди створюють цивілізаційні відмінності та мовний бар'єр. Щоправда, характерними є також переваги китайської сторони в рамках культурного та наукового співробітництва з огляду на економічний потенціал та прагматичне використання інструментів «м'якої сили».

Крім того, ці аспекти двостороннього співробітництва вочевидь переплітаються з іншими сферами стратегічного партнерства. Зокрема, проведення різноманітних заходів культурного та освітнього характеру має позитивний вплив на погравлення бізнесових контактів між сторонами, зростання взаєморозуміння між пересічними громадянами обох країн, що, у свою чергу, поглиблює соціальну базу російсько-китайського стратегічного партнерства та допомагає пом'якшити ефекти конфліктогенних історичних моментів, а також стимулює політичну кооперацію на найвищому, міжвідомчому та регіональному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой от 16 июля 2001 года [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства Закордонних Справ Російської Федерації. – Режим доступу : <http://www.mid.ru/bdcmp/ns-rasia.nsf/1083b7937ae580ae432569e7004199c2/432569d80021985f43256a8c004d1562!OpenDocument>.
2. Бородавкін А. Россия и Китай: по пути добрососедства и сотрудничества [Електронний ресурс] / А. Бородавкін // Проблемы Дальнего Востока. – 2009. – № 5. – Режим доступу : <http://www.ifes-ras.ru/publications/pdv/120-aaieiaaeaeieeinney-e-eeoae-ii-iooe-aeiaeininaeooaa-e-nioeoeiedanaoa>.
3. Ларин В. Л. В тени проснувшегося дракона. Российско-китайские отношения на рубеже XX–XXI веков / В. Л. Ларин. – Владивосток : Дальнаука, 2006. – 424 с.
4. Ряснов И. Культурное сотрудничество России и Китая в XXI веке / И. Ряснов // Власть. – 2013 – № 9. – С. 79–81
5. Горобец Л. А. Гуманитарное сотрудничество России и Китая в Дальневосточном регионе [Електронний ресурс] / Л. А. Горобец // Дискуссия. – 2014. – № 1 (42). – Режим доступу : <http://www.journal-discussion.ru/publication.php?id=999>
6. Гуманитарное сотрудничество России и Китая 2001–2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://repetitora.com/gumanitarnoe-sotrudnichestvo-rossii-i-kitaya-2001-2014>.
7. Valente G. Cina, la storica visita del Patriarca Kirill [Електронний ресурс] / G. Valente // Vatican Insider. – Режим доступу : <http://vaticaninsider.lastampa.it/nel-mondo/dettaglio-articolo/articolo/cina-china-cina-chiesa-church-iglesia-ortodossia-ortodhoxy-24749/>.
8. Аликберова А. Р. Российско-китайские отношения в сфере культуры и образования (1990-е – 2000-е гг.) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.03. «Всеобщая история (новая и новейшая история)» / А. Р. Аликберова. – Казань, 2014. – 26 с.
9. Интернационализация российских вузов: китайский вектор / [Н. Е. Боревская (рук.) и др.]; [гл. ред. И. С. Иванов]; Российский совет по междунар. делам (РСМД). – Москва : Спецкнига, 2013. – 72 с.

10. О российско-китайском сотрудничестве в области образования [Интервью журналу Министерства просвещения КНР «Мировое образование» заместителя директора Центра социологических исследований А. Л. Арефьева] [Электронный ресурс] // Центр социального прогнозирования и маркетинга. – Режим доступа : http://socioprognoz-ru.lgb.ru/files/File/2014/interview_arefev%281%29.pdf.
11. Чжоу Юй. Перспективы культурного диалога между Китаем и Россией в XXI столетии [Электронный ресурс] / Юй Чжоу // Россия и Китай: проблемы стратегического взаимодействия: сборник Восточного центра ЗабГУ. – Вып. 9. – Чита : ЗабГУ, 2011. – С. 100–104.
12. Смирнова Л. Россия – Китай: 20 предложений для экономического, научного и гуманитарного партнерства [Электронный ресурс] / Л. Смирнова // Российский совет по международным делам. – Режим доступа : http://russian.council.ru/inner/?id_4=3720#top.
13. Гончарук А. В. Обзор научно-технического сотрудничества РФ и КНР [Электронный ресурс] / А. В. Гончарук, Е. М. Морозов. – Режим доступа : library.mephi.ru/data/scientific-sessions/2010/fulltext_t6/1-5-1.doc.
14. Научно-техническое сотрудничество Китая и России [Электронный ресурс] // Женьмин-жибао. – Режим доступа : <http://russian.people.com.cn/31857/97676/97802/6740985.html>.
15. Пономарёв М. А. Сотрудничество России и Китая в культурно-образовательной и научной сферах / М. А. Пономарёв // Вестник ВГУ. Серия : Экономика и управления. – 2009. – № 2. – С. 117–121.

С. А. Бут,

Институт международных отношений, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, г. Киев, Украина

РОССИЙСКО-КИТАЙСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ И НАУЧНОЙ СФЕРАХ

Российско-китайские отношения стратегического партнерства реализуются по широкому спектру направлений взаимодействия, который включает также гуманитарное измерение двусторонней кооперации, где ключевую роль играют образовательно-культурный и научный аспекты. Эти направления с началом XXI века характеризуются активизацией динамики сотрудничества между Россией и Китаем, что проявляется в проведении масштабных мероприятий образовательно-культурного характера и реализации совместных научных проектов. Заинтересованность политического руководства обеих стран в оживлении контактов в этих сферах объясняется позитивными эффектами от проведения совместных мероприятий для активизации экономической и политической кооперации, содействие взаимопониманию между двумя народами. Однако на повестке дня остаются вопросы недостаточности динамики образовательной и научного сотрудничества, а также квалифицированных специалистов для последующего углубления кооперации. В то же время, несмотря на высокий уровень взаимности по сравнению с другими сферами стратегического партнерства, наблюдается преобладание позиций китайской стороны в научной и культурной сферах двустороннего взаимодействия.

Ключевые слова: РФ; КНР; российско-китайские отношения; стратегическое партнерство; образовательно-культурном сотрудничестве; научное сотрудничество.

S. But,

Institute of International Relations, Kyiv National Taras Shevchenko University, Kyiv, Ukraine

RUSSIAN-CHINESE COOPERATION IN THE EDUCATIONAL, CULTURAL AND SCIENTIFIC SPHERES

Structural changes in international relations of the late twentieth century greatly influenced the development of Russian-Chinese relations, which is currently characterized by rapid dynamism and branched system of contacts that allows parties officially systematically emphasize the strategic nature of bilateral cooperation. Educational, cultural and scientific aspects of the strategic partnership as components humanitarian areas of cooperation relating to important segments of the whole complex of bilateral relations. This is because the interaction in these areas has a significant impact on the overall relations between the two peoples and countries, what predetermines the need to analyze these segments strategic partnership of Russia and China. Latitude contractual basis, the mechanism of the cooperation and the practical content shows the acquiring these segments are more important in the framework of bilateral cooperation. The significant revival of contacts in these areas between the parties start early 2000s. and currently continues to show signs of further deepening, in which plays an important role the holding of widescale events of cultural and educational nature and implementation of scientific and technical projects. However, there is insufficient volume of educational and scientific-technical bilateral exchanges of qualified specialists for further cooperation, proper funding and create some obstacles civilizational differences and the language barrier. Meanwhile, despite a higher level of reciprocity in comparison with other areas of the strategic partnership, there is a predominance position of the Chinese side in the scientific and cultural fields with a view to economic potetsial and pragmatic use of instruments of «soft power». In addition, these aspects of bilateral cooperation are intertwined with other areas of the strategic partnership, because a variety of events cultural and educational nature stimulates business

contacts, increase mutual understanding between ordinary citizens of both countries and in accordance partnership deepens social base, mitigates the effects of conflict historic moment, and stimulates political cooperation.

Keywords: *the Russian Federation; China; Russian-Chinese relations; strategic partnerships; educational and cultural cooperation; scientific cooperation.*

Рецензенти: *Семенченко Ф. Г.*, д-р політ. наук, професор;
Бобіна О. В., канд. політ. наук, доцент.

© Бут С. А., 2015

Дата надходження статті до редколегії 05.05.2015